

4. Кльоба Л.Г. Сприяння банків підприємствам у залученні інвестицій// Інвестиції: практика та досвід. – 2007, № 16. – С. 3-7.
5. Пересада А.А., Майорова Т.В. Управління банківськими інвестиціями. – К.: КНЕУ. – 2005. – 388 с.
6. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
7. Киселев В.В. Управление банковским капиталом (теория и практика). – М.: ОАО Изд-во "Экономика". – 1997. – 256 с.
8. Райзберг Б.А. и др. Современный экономический словарь/ Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 2-е изд., исправл. – М.: ИАФРА, 1999. – 478 с.
9. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р., № 2121 – III// <http://www.rada.gov.ua>

УДК 336.01 Викл. Б.Ф. Купчак – Львівський університет бізнесу та права

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ У СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОНАХ

Світовий досвід довів, що податковий режим СЕЗ повинен ґрунтуватись на науковій основі, насамперед при узгодженні розмірів пільг та соціально-економічного ефекту від їхнього надання. Потрібно підтримувати на державному рівні (пільгами, інвестиціями) не певну територію, а певну галузь народного господарства, наприклад, сільське господарство, яке на сьогодні знаходиться на межі занепаду, але наявні відповідні умови для його розвитку на території нашої держави.

Teacher B.F. Kupchak – L'viv university of business and right

Problem questions of development of investment process are in the special economic areas

World experience has proved, that tax mode SEZ should stand on a scientific basis, first of all at the coordination of the sizes of privileges and social and economic effect from their granting. It is necessary to maintain at the state level not certain territory, and the certain area of a national economy, for example, an agriculture which for given time is on border of decline, but available corresponding conditions for its development in territory of our state.

Для вирішення проблеми створення спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ) в Україні необхідно також активізувати дослідження як особливостей їхнього формування, передумов та чинників цього економічного явища, так і особливостей з історії створення, розвитку СЕЗ у різних країнах світу та їх оподаткування [1, 2, 5].

Прообразами вільних економічних зон були стародавні центри вільної торгівлі, але з розвитком ринкових відносин "вільні порти" почали переростати у вільні економічні зони, де товари не тільки складавалися безкоштовно, але й могли піддаватися безподатковій, безмитній подальшій переробці, підготовці до реалізації з метою підвищення їхньої якості й поліпшення зовнішнього товарного вигляду.

Із часом СЕЗ почали виникати в різних країнах, економічно відсталих регіонах або великих промислових районах за кризових ситуацій, де для залучення підприємств установлювались спеціальні пільгові умови в оподаткуванні, валютно-кредитних відносинах. Створенням зон почали займатися

міжнародні організації, такі як ЮНІДО, ЦТК ООН і МОП. Так, одним з основних завдань МОП є нарощування іноземного інвестування та сприяння організації додаткових робочих місць. Тепер у світі налічується понад 800 СЕЗ як у розвинених країнах, так і тих, що розвиваються. На них припадає майже 8 % загального світового торгового обігу.

Зокрема, 1 січня 1970 р. Південна Корея, одна з перших у світі, прийняла закон про утворення вільної економічної зони з метою залучення іноземних інвестицій, стимулювання зростання експорту, зайнятості, удосконалення промислових технологій і прискорення економічного розвитку країни.

Світовий досвід свідчить, що для залучення у країну іноземних інвестицій із метою активізації економічних процесів доцільно використовувати вільні економічні зони. Відповідно до завдань, що вирішуються у кожному конкретному випадку, створюються зони відповідних видів і форм. Ідея створення СЕЗ дістала повну підтримку у країнах колишньої соціалістичної співдружності: Угорщині, Болгарії, Польщі, Югославії, В'єтнамі, але особливих успіхів у цій справі досягнуто у Китаї. Тепер тут налічується п'ять великих спеціальних зон, 14 відкритих міст і 10 зон економічного та соціального розвитку. Цінність досвіду Китаю полягає в тому, що у процесі реформ тут ставилися та вирішувалися загальні завдання, подібні до тих, які стоять перед Україною сьогодні: створення ринкової економіки, перехід до економічних методів управління, перетворення відносин власності тощо.

Світовий досвід створення СЕЗ допомагає визначити характерні ознаки СЕЗ: базування в основному на іноземному капіталі, створення спільних підприємств із орієнтацією на експорт. Регулювання економічної діяльності та контроль за нею здійснюється національним урядом відповідно до чинного законодавства. Керівники підприємств зони мають порівняно більшу свободу дій у визначенні як стратегічних, так і тактичних рішень порівняно з іншими господарськими системами країни. Для ефективного функціонування СЕЗ велике значення мають наявність природних і трудових ресурсів, вдале географічне розташування, розвинена інфраструктура, а також політична й економічна стабільність держави. Функції СЕЗ у різних країнах світу відрізняються залежно від проявів загальнодержавних і регіональних інтересів, ступеня досконалості чинного законодавства та інтеграції у світову економічну систему. Кожний регіон, вирішуючи свої проблеми, прагне якомога ефективніше використовувати можливості не тільки широких внутрішньодержавних, а й зовнішніх зв'язків. Тут часто й виникають суперечності між загальними й місцевими інтересами, що неминуче впливає на характер, напрям діяльності та швидкість формування СЕЗ [6].

У більшості західних країн їхнє функціональне призначення зводиться переважно до забезпечення вільного товарообігу й розвитку безмитної торгівлі. Для цього й обирають відповідні місця розташування цих зон із високо-розвиненою ринковою інфраструктурою-системою різноманітних транспортних сполучень, сучасного зв'язку, спеціалізованих складських і торгових приміщень. Умови безмитної роздрібно-торгівлі можна навіть спостерігати в нейтральних зонах великих аеропортів багатьох західних країн. Але західний

досвід орієнтації спеціальних зон переважно на безмитну зовнішню торгівлю навряд чи може задовольняти інтереси українських регіонів, які знаходяться у складній економічній ситуації перехідного періоду.

З метою активізації підприємства, структурної переорієнтації економіки, технологічного оновлення та випуску конкурентоспроможної продукції вітчизняні СЕЗ мають орієнтуватися на більш широкий діапазон своїх функцій, не лише обмежувати їх вільним рухом товарів, а й створювати умови для вільного руху капіталів, розвитку взаємовигідної інвестиційної та інноваційної діяльності, збільшення експорту власних товарів і послуг, залучення високих технологій та прискорення соціально-економічного розвитку регіонів [7].

Водночас, розглядаючи фінансово-економічні аспекти створення СЕЗ та відповідний досвід, набутий у Китаї, Кореї, Ірландії, Угорщині, Польщі та США, треба враховувати, що створення СЕЗ є досить дорогою справою, оскільки їхня організація пов'язана зі значними інвестиціями. Орієнтованою сумою початкових інвестицій у СЕЗ є показник, що дорівнює 5 тис. дол. на одне робоче місце. Це означає, що для створення зони, яка охоплює 10000 робочих місць, потрібно початкових капіталовкладень на суму 50 млн. дол. Варто зазначити, що ці капіталовкладення пов'язані також зі значним ризиком.

Світовий досвід і дослідження сутності зон показують, що в Україні найбільш перспективним має стати формування багаторівневої структури вільних економічних зон різних типів. При цьому необхідно уникнути жорсткої регламентації механізму створюваних зон, який у кожному конкретному випадку повинен будуватися виключно за принципом доцільності. Це дасть змогу експериментувати з різними типами СЕЗ, а також зробить непотрібною оцінку ефективності різних типів зон за структурою механізмів і результативністю.

Створення СЕЗ має здійснюватися з обов'язковим урахуванням основних факторів розміщення, до яких, насамперед, належать вигідне місцезонавання, достатній рівень розвитку засобів комунікацій, наявність необхідного ресурсного потенціалу та інші. Україна може бути зацікавлена у створенні зон – зовнішньоторговельних, виробничих, екологічних і спрямованих на розвиток науково-технічного прогресу. Складність проблем, пов'язаних із фінансуванням та інфраструктурним забезпеченням вільних зон, може бути істотно пом'якшена шляхом надання виконавцям інвестиційних проектів окремих незабудованих територій в оренду на пільгових умовах і на тривалий термін із гарантуванням стабільності, які визначені на орендних договірних умовах [8].

Створення в Україні вільних економічних зон має здійснюватись в руслі загальнодержавних економічних програм, і залежатиме від ефективності взаємодії органів державного управління, місцевих владних структур і підприємств, а також від розширення самостійності території у питаннях управління своїм соціально-економічним розвитком.

Згідно з даними Держкомстат України, із 7.1 млрд. грн. продукції, виробленої у СЕЗ в Україні за останні роки, лише третя частина (переважно сировина) експортується. Все інше продається в Україні з безпрецедентними

податковими пільгами. Багато підприємств зважили, що імпорту товарів через СЕЗ – найприбутковіша справа. Тобто, СЕЗ в Україні перетворилися на офіційне "вікно" для спрощеного безмитного ввезення товарів. Замість очікуваних технологій, капіталу інвестицій в інновації до СЕЗ ввозиться звичайний товар, переважно продукти харчування. Аналіз показує, що через СЕЗ завозиться 96 % імпортного м'яса та харчових субпродуктів, 56 % свинини, 17 % птиці, і це на тлі "кризи перевиробництва" цієї продукції в Україні.

Незважаючи на суперечність звітів місцевих органів влади, даних МВФ, наочного аналізу функціонування вільних економічних зон, право на їх існування доведено практикою позитивних прикладів інших країн. Варто зазначити, що для існування СЕЗ та загальнодержавного курсу на інноваційну модель розвитку економіки України, необхідно ще раз усвідомити та формалізувати основну мету створення та функціонування СЕЗ в Україні: створення та розвиток на базі зовнішніх та внутрішніх, традиційних та венчурних інвестицій високотехнологічних, експортно-орієнтованих підприємств, перехід підприємств та галузей СЕЗ від сировинно-промислового виробництва до виготовлення конкурентоспроможної продукції для світових ринків, створення підґрунтя для зміцнення регіональних бюджетів через існування розвинених підприємств, становлення іміджу України як розвиненої, інноваційно налаштованої країни з міцною ринковою економікою [9].

Діяльність СЕЗ в Україні здійснюється за старою недосконалою методикою. Бажання мати позитивні результати у занадто короткий проміжок часу – це фактично намагання структурно перебудувати економіку. Постійні дискусії, бути зонам чи не бути, не дають визначеності, тому, поки інвестор відчуватиме постійні крайнощі у підходах до цих питань, поки дана позиція не буде чітко визначена на рівні держави, а обов'язкова і законодавча рівновага перебуватимуть під сумнівом, держава чи окремі регіони не отримуватимуть відчутних позитивних результатів.

Зазначимо, що в Україну за всі роки незалежності надійшло понад 21 млрд. дол. прямих іноземних інвестицій, а це не дає змогу стверджувати за високу ефективність надання податкових пільг і у системі СЕЗ. Якщо в цілому розглядати такі зони, то вони є одним з небагатьох механізмів, завдяки яким в Україну надходять інвестиції, тому не варто поспішати з висновками щодо їх перспективності та доцільності. Автори стоять на позиції, що необхідно зважено ставитися до закликів щодо припинення діяльності СЕЗ, адже за цим стоять конкретні люди, конкретні регіони, а це дійсно те, що має входити у коло національних інтересів держави та забезпечувати додаткові податкові надходження. Об'єктивно, що при цьому не має втрачатись роль і контрольно-перевірочного процесу як основи забезпечення збалансованості бюджету.

Висновки

Розвиток спеціальних економічних зон на території нашої держави повинен спрямовуватися на запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності та активізації підприємництва. Водночас необхідно запобігати формуванню надмірної їхньої кількості та неефективній конкуренції щодо залучення інвесторів.

Зокрема, за звітними даними ДПА України, станом на 01.07.2006 р. від загальної діяльності підприємств, що реалізують інвестиційні проекти у СЕЗ та ТПР, надійшло до бюджету податків і зборів (обов'язкових платежів) на суму 454,8 млн. грн., зокрема податку на прибуток підприємств – 469,1 млн. грн., ПДВ (перевищення від'ємного значення над позитивним) – мінус 400,8 млн. грн., плати за землю – 37,8 млн. грн., прибуткового податку з громадян – 239,5 млн. грн., інших податків і зборів – 109,3 млн. грн.

Порівняно з аналогічним періодом 2005 р. загальна сума надходжень до бюджету податків і зборів від зазначеної категорії платників зменшилась майже вдвічі: станом на 01.07.2005 р. до бюджету надійшло 823,5 млн. грн.

Уряд наклав мораторій на утворення нових економічних зон через не-ефективне функціонування існуючих. Пропонується взагалі скасувати пільги для вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, які не почали працювати, і в них не надійшли інвестиції. Серед тих, хто незадоволений таким функціонуванням СЕЗ – податківці (адже вони створюють податкові "діри"). Проти СЕЗ виступає чимало депутатів, які вважають, що податкові пільги самі по собі, є неприпустимим явищем. Бізнесмени теж розчаровуються в обіцянках та перевагах СЕЗ, навіть при звільненні підприємств від сплати податку на прибуток на п'ять років, через те, що більшість фірм у перші роки роботи того прибутку й не мають. Підприємців не так цікавлять "дрібні" пільги, як переваги даної території, її ресурсний потенціал, комунікації, адже вони планують свою підприємницьку діяльність на тривалий термін із метою отримання прибутків, передусім, а вже тоді розвитку території.

Вільні економічні зони – це можливість розвитку того чи іншого депресивного регіону, території. Водночас учасники СОТ дотримуються думки, що умови економічного розвитку всієї території повинні бути рівними.

У даний час необхідним заходом для розширення податкової бази є скасування пільг для суб'єктів підприємницької діяльності, що реалізують інвестиційні проекти у СЕЗ і ТПР. Доцільно було б запровадити зниження податкового навантаження на суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють інновації та інвестиції (замість часткових загальних пільг) шляхом застосування інвестиційної податкової знижки, прискореної амортизації для капітальних активів, що використовуються в інноваційних, енергоощадних, екологічно захисних проектах.

Світовий досвід довів, що податковий режим СЕЗ повинен ґрунтуватись на науковій основі, насамперед при узгодженні розмірів пільг та соціально-економічного ефекту від їхнього надання. Недоліком національного законодавства щодо створення СЕЗ, на думку фахівців, є правова норма, яка вказує на обов'язковість прийняття Верховною Радою України по конкретній СЕЗ окремого закону, наявності великої кількості державних органів, від яких залежить розроблення документів по СЕЗ, їхнє подальше затвердження надання пільг та багато інших питань. Необхідним є прийняття одного нормативного акта (закону), який би чітко регламентував загальний порядок створення СЕЗ, а створення конкретних СЕЗ закріплювалося б нормативними актами. Недоліком такого підходу є те, що виконавчій владі надаються фактично необмежені повноваження у питаннях створення СЕЗ.

Важливим питанням є велика кількість державних органів, від яких залежить розроблення документів, подальше функціонування СЕЗ, надання пільг тощо. Світовий досвід функціонування СЕЗ показує, що найбільших результатів від їхнього функціонування досягнуто в тих країнах, де питання щодо створення СЕЗ, надання пільг, контролю за функціонуванням та інші перебувають у віданні одного органу.

Водночас спеціальні економічні зони не є визначальним пріоритетом розвитку економіки держави. На нашу думку, потрібно підтримувати на державному рівні (пільгами, інвестиціями) не певну територію, а певну галузь народного господарства, наприклад, сільське господарство, яке на сьогодні знаходиться на межі занепаду, але наявні відповідні умови для його розвитку на території нашої держави.

Література

1. Конституція України. Затверджена ВР України 28.06.1996 р., № 254/96-ВР.
2. Бюджетний кодекс України. Затверджений ВР України 21.06.2001 р., № 2542-ІІІ.
3. Господарський кодекс України. Затверджений ВР України 16.01.2003 р., № 436-ІV.
4. Цивільний кодекс України. Затверджений ВР України 16.01.2003 р., № 435-ІV.
5. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991 р., № 959-ХІІ.
6. Закон України "Про державний бюджет України на 2006 рік" від 20.12.2005 р., № 3235-ІV.
7. Закон України "Про державний бюджет України на 2007 рік" від 19.12.2006 р., № 489-V.
8. Сидоров А. Особенности законодательного обеспечения создания СЭЗ в Украине// Экономика Украины. – 1996, № 12.
9. Семерак О. Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах// Право України. – 2002, № 10. – С. 34-37.
10. Кубанков Е. Китайский опыт развития зон свободного предпринимательства// Хоз. и право. – 1999, № 1.
11. Богуславский М., Кожевников Б., Рябиков С. Проблема правового регулирования свободных экономических зон// Внешняя торговля. – 1999, № 4.
12. Лебедько С., Рудавский А. Специальные экономические зоны: мировой опыт создания и функционирования// Вестник налоговой службы Украины. – 1999, № 7.
13. Барановський О. Проблеми формування вільних економічних зон// Економічні реформи сьогодні. – 2004, № 33. – С. 44.
14. Крупа Л.В. Спеціальний режим підприємницької діяльності у вільних економічних зонах України (комплексне дослідження): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків, 2004.
15. Нешатаева Т. Правовое обеспечение свободных экономических зон// Сов. юстиция. – 1999, № 23.

УДК 336

Магістр М.Д. Пецькович – НУ "Львівська політехніка"

ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПОДАТКУ У СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розглядаються основні випадки сплати земельного податку суб'єктами малого підприємництва, що використовують спрощену систему оподаткування, які здають земельну ділянку чи будівлю (споруду) в оренду.

Master's degree M.D. Peckovych – NU "L'viv's'ka Politekhnik"

Small business entities have features of landed tax collection

In this work main cases of land tax payment by subject of small business which use simplification system of taxation and rent the land or the building are view.